

ความหมายและหน้าที่ของสรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง”:
วิเคราะห์จากแนวคิดภาษาบทบาท
“naang” as a Third-Person Pronoun: A Role Language Analysis

แสงเทียน รัตนเสรีวงศ์¹

SangtEAN Rattanaseriwong¹

¹คณะภาษาต่างประเทศ มหาวิทยาลัยโอซากา

¹School of Foreign Studies, The University of Osaka

E-mail : sangtEAN.r.hmt@osaka-u.ac.jp

Received: April 30, 2026 Revised: June 8, 2026 Accepted: June 10, 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายและหน้าที่ของสรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลการใช้คำว่า “นาง” ที่เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 จากการสุ่มตัวอย่างในสื่อสังคมออนไลน์ (SNS) ต่าง ๆ เช่น Facebook จากนั้นใช้แนวคิดอรรถลักษณะวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางความหมาย และใช้แนวคิดภาษาบทบาท (role language) หรือยะชวารีโกะในภาษาญี่ปุ่น มาวิเคราะห์หน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่าสรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” ซึ่งเดิมใช้แทนได้เฉพาะเพศหญิงได้สูญเสียอรรถลักษณะที่บ่งชี้เพศหญิง แต่ได้ขยายความหมายไปสู่การใช้แทนมนุษย์ สัตว์ และสิ่งของโดยไม่จำกัดเพศ อีกทั้งยังเกิดความหมายใหม่ว่าผู้พูดมีความรู้สึกคุ้นเคย รู้จักดี หรือมีความสนิทสนมกับสิ่งที่ถูกกล่าวถึง อีกทั้งสามารถสื่อได้ทั้งอารมณ์ด้านบวก เช่น ความเอ็นดู และด้านลบที่ไม่รุนแรง เช่น การบ่นหรือแซว แต่ไม่สื่ออารมณ์ด้านลบที่รุนแรง เช่น เหยียดหยาม ดังเช่นคำสรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” ที่มีรากศัพท์มาจากคำเดียวกัน นอกจากนี้ในด้านวัจนปฏิบัติศาสตร์ ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำว่า “นาง” ในผู้พูดทุกเพศ ดังนั้นเพื่อวิเคราะห์ว่าผู้พูดแสดงบทบาทอะไรจากการเลือกใช้คำว่า “นาง” เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 ผู้วิจัยจึงได้เก็บข้อมูลและสรุปข้อมูลความคิดเห็นของบุคคลทั่วไปที่มีต่อการใช้คำว่า “นาง” เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 จากความคิดเห็นบนเว็บไซต์ Pantip จากการสำรวจพบว่า คำว่า “นาง” ถูกใช้เพื่อแสดงความสัมพันธ์แบบคุ้นเคย ใกล้ชิด และการสื่อสารเชิงคุ้ยแกล้งสนุกสนานในกลุ่มที่มี

คู่สนทนาเป็นเพศหญิงหรือ LGBTQ กล่าวคือ ผู้พูดสามารถสวมบทบาท “เพื่อนสาว” ผ่านการเลือกใช้คำว่า “นาง” เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสนทนานั้น ๆ ได้ งานวิจัยนี้ยังได้แสดงถึงความเป็นไปได้ในการนำแนวคิดภาษาบทบาทมาใช้ในการวิจัยภาษาไทยอีกด้วย

คำสำคัญ: นาง; ยะขุวะริโกะ; ภาษาบทบาท; สรรพนามบุรุษที่ 3

Abstract

This study investigates the meanings and functions of the Thai third-person pronoun “**naaŋ**”. Data consisting of instances of “**naaŋ**” used as a third-person pronoun were collected from social networking services (SNS), including Facebook. Semantic analysis was conducted using the concept of semantic features, while the pragmatic functions of “**naaŋ**” were examined through the framework of role language (Yakuwarigo). The findings show that “**naaŋ**”, which originally referred exclusively to female referents, has lost the semantic feature of femininity and expanded its range of reference to humans, animals, and inanimate entities regardless of gender. In addition, the pronoun has developed a new meaning that expresses the speaker’s sense of familiarity, closeness, or intimacy with the referent. It can convey positive feelings such as affection, as well as mild negative feelings such as complaining or teasing. However, unlike the third-person pronoun “**naŋ**”, which is historically derived from “**naaŋ**”, it does not convey strongly negative attitudes such as contempt or disparagement. From a pragmatic perspective, the study found that “**naaŋ**” is used by speakers of all genders. To examine the role enacted through the use of this pronoun, comments posted on the Pantip website regarding the use of “**naaŋ**” as a third-person pronoun were collected and analyzed. The results indicate that “**naaŋ**” is associated with intimate and informal relationships and is commonly used in casual, light-hearted conversations among groups whose interlocutors are women or LGBTQ individuals. In this context, speakers can adopt a feminine persona associated with intimate friendship through their

choice of “naang” as a third-person pronoun. The study also demonstrates the potential applicability of the role language framework to research on the Thai language.

Keywords: naang; role language; Yakuwarigo; third-person pronouns

1. บทนำ

ในสื่อต่าง ๆ และบทสนทนาในชีวิตประจำวัน พบว่ามีการใช้คำว่า “นาง” เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 แทนตัวมนุษย์เพศชาย สัตว์เลี้ยง หรือสิ่งของต่าง ๆ กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ในภาษาไทยดั้งเดิมนั้น คำว่า “นาง” มักใช้เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 เรียกแทนเฉพาะมนุษย์เพศหญิง ทำให้ผู้คนทั่วไปจำนวนไม่น้อยเกิดความตะขิดตะขวงใจเมื่อได้ยินการใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” แบบใหม่ในปัจจุบัน ทว่า ปรากฏการณ์ใช้สรรพนามไม่ตรงเพศเช่นนี้ ไม่ได้เกิดขึ้นแต่กับคำสรรพนาม “นาง” เพียงคำเดียวเท่านั้น แต่เป็นปรากฏการณ์การใช้ภาษาซึ่งสามารถพบได้จากการใช้สรรพนามอีกหลายคำทั้งในภาษาไทยและภาษาอื่น ๆ เช่น การใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 แทนตัวเพศชาย “boku” แทนตัวผู้พูดเพศหญิงในภาษาญี่ปุ่น หรือการใช้สรรพนามบุรุษที่ 2 “นาย” เพื่อเรียกคู่สนทนาที่เป็นเพศหญิงในภาษาไทย

ปรากฏการณ์การใช้สรรพนามไม่ตรงเพศเช่นนี้ มักมีลักษณะเด่นร่วมกันที่สำคัญคือเป็นรูปแบบการใช้ภาษาที่นิยมในกลุ่มผู้พูดเพศหญิงหรือกลุ่มผู้พูดที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ) มาก่อน ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ถือเป็นกลุ่มที่มักได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมในสังคมเนื่องจากแนวคิดปิตาธิปไตย (patriarchy) ความไม่เท่าเทียมนี้แสดงให้เห็นผ่านการใช้นำนวนต่าง ๆ ในภาษา (Lakoff, 1973) สอดคล้องกับที่ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2533) ได้กล่าวไว้ว่าในแต่ละสังคมนั้นจะมีการคาดหวังและมอบบทบาทที่ไม่เหมือนกันให้แต่ละเพศ ส่งผลให้พฤติกรรมในการดำเนินชีวิต รวมทั้งพฤติกรรมทางภาษาของแต่ละเพศมีความแตกต่างกัน หรืออาจกล่าวได้ว่าเพศทำให้เกิดรูปแบบภาษาที่แตกต่างตามเพศ หรือ วิธภาษา (sex variety) ในสังคม ทว่า แม้การใช้สรรพนามไม่ตรงเพศเช่นนี้ อาจเริ่มต้นจากกลุ่มผู้พูดเพศหญิงหรือกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศก็ตาม แต่ก็พบว่าบางครั้ง การใช้คำและสำนวนภาษาเหล่านั้นก็ได้แพร่หลายไปในกลุ่มผู้พูดเพศชายบางส่วนด้วย ไม่ได้จำกัดเป็นคำที่ใช้เฉพาะใน “ภาษาผู้หญิง” เท่านั้น ดังนั้น การวิเคราะห์การแปรของภาษาโดยยึดตัวแปรทางสังคม (social variable) เช่น เพศ เป็นปัจจัยหลักนั้น อาจไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์การใช้สรรพนามไม่ตรงเพศในภาษาไทยปัจจุบันได้เพียงพอ ผู้วิจัยจึงได้ทดลองนำแนวคิด “ภาษาบทบาท” (role language) มาใช้วิเคราะห์การใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง”

เป็นกรณีศึกษา โดยได้เก็บข้อมูลการใช้คำว่า “นาง” ที่เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 โดยสุ่มตัวอย่างจากสื่อสังคมออนไลน์หรือ SNS (social network service) และได้สำรวจข้อมูลความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” ประกอบ

2. วัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ได้แก่

- 1) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางอรรถศาสตร์ของสรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” ในปัจจุบันที่ใช้เรียกแทนมนุษย์หรือสิ่งต่าง ๆ โดยไม่จำกัดเพศ
- 2) วิเคราะห์หน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ด้านภาษาบทบาทของสรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” ในปัจจุบันที่ถูกใช้ในกลุ่มผู้พูดทุกเพศ

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว งานวิจัยนี้ได้ดำเนินการวิจัยดังขั้นตอนต่อไปนี้

- 1) ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” ที่ผ่านมา จากคำจำกัดความและตัวอย่างการใช้ที่ปรากฏอยู่ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554) และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาษาบทบาทเพื่อสรุปกรอบแนวคิด
- 2) เก็บข้อมูลการใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” ที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมโดยการสุ่มตัวอย่างจาก SNS เช่น Facebook LINE TikTok เป็นต้น และจัดประเภทการใช้ตามลักษณะของบุรุษที่ 3 ที่ถูกแทนด้วยคำว่า “นาง” และเก็บข้อมูลความคิดเห็นที่มีต่อการเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” จากเว็บไซต์ Pantip ซึ่งมีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” ไว้อย่างกว้างขวาง
- 3) นำความรู้ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิดอรรถลักษณะ (semantic components) และภาษาบทบาท (role language) มาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางอรรถศาสตร์และหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ของสรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง”

3. ทบทวนวรรณกรรม

3.1 อรรถลักษณะของคำว่า “นาง”

3.1.1 ความหมายและหน้าที่ของคำว่า “นาง”

ภาษาไทยเป็นภาษาที่มีการใช้คำบุรุษสรรพนามอย่างหลากหลาย ไม่เพียงสรรพนามบุรุษที่ 1 และ 2 เท่านั้น แต่รวมถึงสรรพนามบุรุษที่ 3 เช่นกัน ได้แก่ “เขา” “ท่าน” “แก” “มัน” “เธอ” “หล่อน” “นาง” “นาย” “อี” “ไอ้” “พี่/น้อง” “(พี่/น้อง+ ชื่อ)” “คำเรียกอาชีพ” เป็นต้น เนื่องจากการเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 ในภาษาไทยไม่ได้ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติและลักษณะของผู้ที่ถูกอ้างถึงเพียงอย่างเดียว แต่ต้องพิจารณาทั้งความใกล้ชิดและสถานะต่ำสูงทางสังคมระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังประกอบด้วย (Wittayapanyanon, 2020) สำหรับคำว่า “นาง” นั้น เป็นคำที่ใช้กันมาอย่างยาวนาน ในภาษากลุ่มร่วมตระกูลไท เช่น ไทลื้อ หรือ จ้วง มีรากศัพท์ร่วมเชื้อสายกับคำจีน “娘 (niang)” เช่นเดียวกับคำเขมรว่า “**នាង**(neang)” (เมฆม สอดส่องฤกษ์, 2550) โดยสืบทอดลักษณะทางความหมายที่สำคัญที่สุดคือเป็นคำใช้เรียกเพศหญิง หรือเขียนอรรถลักษณะได้ว่า [+เพศหญิง]

3.1.2 ความหมายของคำว่า “นาง” ที่ปรากฏในพจนานุกรม

เมื่อสำรวจความหมายของคำว่า “นาง” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) สามารถสรุปความหมายของคำว่า “นาง” ได้ดังนี้

- 1) คำประกอบหน้าคำเพื่อแสดงเป็นเพศหญิง เช่น นางฟ้า นางบำเรอ
นางละคร นางพระกำนัล
- 2) คำแทนชื่อหญิง เช่น นางก็ร้อยพวงมาลัย
- 3) (กฎ) คำนำหน้าชื่อผู้หญิงที่มีสามีแล้ว
- 4) คำนำหน้าชื่อภรรยาที่เรียกตามราชทินนามของสามีที่มีบรรดาศักดิ์ต่ำกว่า
พระยาลงมา
- 5) คำเรียกสัตว์ตัวเมียโดยสุภาพ เช่น นางช้าง นางม้า
- 6) ชื่อหนึ่งของดาวฤกษ์เรวดี
- 7) คำใช้แทนคำว่า อี ที่เป็นพยางค์ต้นของบางคำเพื่อความสุภาพ เช่น นางรม
นางแอ่น
- 8) คำเรียกหญิงมักกล่าวเป็นเชิงเหยียดหยามเป็นต้นพูดเป็นเสียงลั่นว่า นัง ก็มี
- 9) ชื่อเพลงไทยทำนองต่างๆที่มีคำว่านางขึ้นต้น เช่น นางครวญ นางนาค
นางนก

จากความหมายต่าง ๆ เราอาจสรุปความหมายของการใช้คำว่า “นาง” ได้ 3 ประเภท
อนึ่ง ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะเน้นวิเคราะห์เฉพาะการใช้ “นาง” ที่เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3
ในข้อที่ 2) ด้านล่างเท่านั้น

- 1) “นาง” ในคำประสมหรือชื่อเฉพาะ สามารถใช้เป็นคำแทนเพศหญิงที่
แสดงความเป็นกลางหรือความสุภาพ ([+เพศหญิง][-ไม่สุภาพ])
- 2) “นาง” ออกเสียงสระยาว สามารถใช้เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3
เป็นคำแทนเพศหญิงที่แสดงความเป็นกลางได้ ([+เพศหญิง][-ไม่สุภาพ])
- 3) เมื่อออกเสียงสระสั้นเป็น “นัง” สามารถใช้เป็นสรรพนามบุรุษที่ 2 หรือ 3
แทนเพศหญิงได้ ใช้เพื่อสื่อเจตนาแสดงอารมณ์ด้านลบเชิงเหยียดหยาม
([+เพศหญิง][+ไม่สุภาพ])

3.1.3 ความแตกต่างระหว่าง “นัง” กับ “นาง”

ผู้วิจัยมองว่า การที่ผู้พูดจงใจออกเสียงคำว่า “นาง” ที่เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3
ด้วยสระเสียงยาวให้แยกแตกต่างจากการออกเสียงสระสั้นเป็น “นัง” นั้น สาเหตุหนึ่งก็เพราะ
ต้องการหลีกเลี่ยงการสื่อเจตนาที่จะแสดงอารมณ์ด้านลบรุนแรงเชิงเหยียดหยาม
ในภาษาไทยมีคำคำเสียงสั้นและยาวที่ใช้เสียงสั้นแสดงอารมณ์ด้านลบหรือเหยียดหยามให้ต่ำ
กว่าอยู่หลายคำ เช่น สรรพนาม “อ้าย” ออกเสียงเป็น “ไ้อ้, ไ้อ่” หรือ “อี” ออกเสียงเป็น
“อิ” หรือคำลงท้ายประโยคอย่าง “ซี” ที่แสดงการเชิญชวนอย่างนุ่มนวล กับ “สิ” ที่แสดง
คำสั่ง เป็นต้น คำเหล่านี้ผู้พูดมักจะออกเสียงสระสั้นลงและกระชับขึ้นเพื่อแสดงอารมณ์
โดยเฉพาะในวัจนกรรมบริภาษ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การออกเสียงสระสั้นลงอาจ
เป็นสัญลักษณ์ (sound symbolism) หนึ่งเพื่อเน้นการแสดงความรู้สึกเหยียดหยามหรือ
โกรธแค้นที่ผู้พูดมี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิยะดา ศิริชนะทรัพย์ (2562, หน้า 86)
ที่กล่าวไว้ว่า สระเสียงสั้นมีความสัมพันธ์กับลีลาพิโรธวาทังในวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน

3.2 แนวคิดเรื่องภาษาบทบาท (role language)

3.2.1 ภาษาบทบาทคืออะไร

ในภาษาศาสตร์ญี่ปุ่นมีแนวคิดที่ใช้อธิบายบทบาทภาพลักษณ์และลักษณะนิสัยของ
ผู้พูดที่สะท้อนผ่านการเลือกใช้ภาษา กล่าวคือ มองว่าปัจจัยที่ทำให้ผู้พูดเลือกใช้คำบางคำมา
จากความนึกคิดที่กำหนดเองโดยตัวผู้พูดเพื่อแสดงอัตลักษณ์ของตนเอง รวมทั้งบทบาทที่
ได้รับจากสังคมแวดล้อม เป็นการวิเคราะห์ที่ใช้ปัจจัยภายในของผู้พูดเป็นตัวแปร ทำให้เรา
สามารถทำความเข้าใจการใช้ภาษาเพื่อบทบาทของผู้พูดได้หลากหลายและอิสระมากกว่าการ

ใช้ปัจจัยภายนอกทางสังคมเป็นตัวแปรในการวิเคราะห์เพียงอย่างเดียว เราเรียกแนวคิดนี้ว่า “ภาษาบทบาท” (role language) Kinsui (2003) ได้ให้คำนิยามภาษาบทบาทในเบื้องต้นไว้ ดังนี้ (แปลเป็นไทยโดย ร้อยแก้ว สิริอาชา, 2564, หน้า 104-105)

“การใช้คำเฉพาะเจาะจง (เช่น คำ รูปแบบของภาษา สำนวน ท่วงทำนองเสียง) ที่เมื่อผู้รับสารได้ฟังหรือได้อ่านแล้วจะปรากฏภาพลักษณ์ของตัวละครผู้พูดขึ้นในมโนทัศน์ (เช่น อายุ เพศ อาชีพ ชนชั้นวรรณะ ยุคสมัย ลักษณะภายนอก รูปร่างหน้าตา ลักษณะนิสัย เป็นต้น) หรือคำพูดที่ปรากฏขึ้นในมโนทัศน์เมื่อผู้รับสารเห็นภาพลักษณ์ของตัวละครแล้วจินตนาการได้ถึงคำที่ตัวละครนั้น ๆ น่าจะใช้ คำหรือการใช้ภาษาเช่นนี้จะเรียกว่า 役割語 (yakuwarigo)”

แต่เดิมแนวคิดเรื่องภาษาบทบาทนี้ เป็นแนวคิดที่เกิดจากการใช้ภาษาของผู้พูดที่เป็นตัวละครในวรรณกรรม หนังสือ นวนิยาย หรือการ์ตูนต่าง ๆ เพื่อแสดงบทบาทที่ได้รับในโลกแห่งจินตนาการ ถือเป็นภาษาในโลกเสมือนจริง (virtual reality) แม้บางครั้งรูปแบบการใช้ภาษานั้น ๆ จะไม่พบในการสนทนาจริงเลยก็ตาม เช่น ตัวละครที่เป็นแมวอาจจะพูดภาษามนุษย์ แต่ใช้คำลงท้ายหรือแทรกคำว่า “เหมียว” หรือ “にゃ (nya)” ในภาษาญี่ปุ่นเพื่อสื่อถึงบทบาทแมว ดังในภาพที่ 1 ซึ่งมีการใช้เสียงร้อง “にゃ (nya)” นี้ลงท้ายประโยคหรือใช้แทนเสียง “う (u)” ผู้วิจัยขอเรียกภาษาบทบาทในบริบทโลกเสมือนจริงเช่นนี้ ให้เป็นการตีความนิยามของภาษาบทบาทในความหมายแคบ

ภาพที่ 1 การเลือกใช้คำแสดงบทบาทแมวหรือ “にゃ” ในภาษาญี่ปุ่น

ที่มา : <https://store.tkj.jp/shopdetail/000000019474/> เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2569

อย่างไรก็ตาม ภาษาบทบาทยุคโลกเสมือนจริงก็ไม่ได้แยกออกจากโลกแห่งความเป็นจริงอย่างเด็ดขาด เพราะหากในชุมชนภาษานั้น ๆ ไม่ได้มีการสมมติร่วม (arbitrariness) ซึ่งถือเป็นองค์ความรู้ร่วมที่ผู้ใช้ภาษาได้สั่งสมผ่านการเสพวรรณกรรมภาษาแม่มาตั้งแต่เด็ก ผู้ใช้ภาษาก็จะไม่สามารถทำความเข้าใจบทบาทของตัวละครนั้น ๆ ได้ดีพอ กล่าวได้ว่า ภาษาบทบาทยุคโลกเสมือนจริงนั้น สะท้อนรูปแบบการใช้ภาษาของโลกแห่งความเป็นจริงบางส่วน ในกรณีภาษาญี่ปุ่น คำบอกบทบาทที่ชัดเจนที่สุดคือสรรพนามบุรุษที่ 1 (Kinsui, 2003) แต่ในภาษาไทยซึ่งผู้พูดจะคำนึงถึงสถานะของคู่สนทนามากกว่าบทบาทที่ได้รับ ทำให้การเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 สามารถแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์แวดล้อม ประกอบกับการใช้คำเรียกญาติและคำเรียกอาชีพจำนวนมาก จึงไม่พบการใช้สรรพนามคำใดคำหนึ่งเพื่อสื่อบทบาทตัวละครได้อย่างตายตัวชัดเจนเท่าในภาษาญี่ปุ่น (ร้อยแก้ว สิริอาษา, 2564)

แนวคิดเรื่องภาษาบทบาทยุคของ Kinsui (2003) ได้รับความสนใจจากนักภาษาศาสตร์ภาษาต่าง ๆ มากมาย เช่น Jung (2008) ที่ได้เปรียบเทียบการใช้ภาษาบทบาทยุคในภาษาญี่ปุ่นและเกาหลี เป็นต้น ไม่เพียงแต่การศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับภาษาต่าง ๆ เท่านั้น แนวคิดภาษาบทบาทยุคของ Kinsui (2003) ยังได้รับการต่อยอดพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยมองว่าจุดเปลี่ยนสำคัญที่น่าสนใจคือ Nishida (2010) ที่วิจัยภาษาบทบาทยุคของผู้ที่มีนิสัยปากไม่ตรงกับใจหรือที่เรียกทับศัพท์กันอย่างแพร่หลายในภาษาไทยว่า “ซินเดอเร” ซึ่งเป็นการพิสูจน์ว่า ภาษาบทบาทยุคไม่ได้ใช้เพื่อแสดงถึงบทบาทที่ได้รับจากสถานะทางสังคมภายนอกเท่านั้น แต่ยังเป็นการแสดงออกถึงลักษณะนิสัยภายในได้อีกด้วย การใช้ภาษาเช่นนี้เรียกว่า “สำนวนแสดงคุณลักษณะ” (attributive expression) (Nishida, 2010) สอดคล้องกับ Yamaguchi (2011) ที่ได้กล่าวไว้ว่า นอกจากเรื่องเล่าในจินตนาการ (fiction) แล้ว ภาษาบทบาทยุคยังปรากฏในบริบทอื่น ๆ ได้ เช่น การสวมบทบาทเป็นผู้อื่น (他人キャラ導入) ในบทสนทนา หรือใน SNS ซึ่งบริบทเหล่านี้เป็นสภาพแวดล้อมที่ผู้พูดสามารถเลือกใช้ภาษาบทบาทยุคได้ง่ายแม้อยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง (reality) เช่นเดียวกับ Sadanobu (2011) ที่มองว่ารูปแบบการใช้ภาษาบทบาทยุคในโลกแห่งความจริงก็สะท้อนภาพลักษณ์ นิสัย บุคลิก หรือ “คาแรคเตอร์” ของผู้พูดเช่นเดียวกัน ดังนั้น ในที่นี้ผู้วิจัยจะขอตีความนิยามของภาษาบทบาทยุคในความหมายกว้าง โดยรวมการใช้ภาษาบทบาทยุคในบริบทโลกแห่งความจริงด้วย

3.2.2 องค์ประกอบและประเภทของภาษาบทบาท

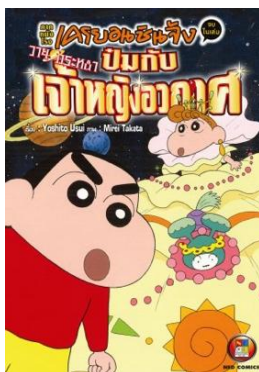
Sadanobu (2011) มองว่าภาษาคือหนึ่งในเครื่องมือที่ใช้แสดงออกถึงลักษณะนิสัย บุคลิก ตัวตน รวมทั้งภาพลักษณ์ของผู้ใช้ภาษา โดยเรียกรวมภาพลักษณ์ของผู้ใช้ภาษาที่แสดงออกว่า “คาแรคเตอร์” แต่ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะขอใช้คำไทยว่า “บทบาท” แทน ภาษาที่ใช้แสดงบทบาทนั้น ไม่ได้หมายถึงการใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 หรือคำลงท้ายประโยคเพียงอย่างเดียว แต่รวมไปถึงสำเนียง การออกเสียง ไวยากรณ์ ตลอดจนการเลือกและความถี่ในการใช้คำต่าง ๆ กล่าวได้ว่าภาษาทุกส่วนสามารถเป็นองค์ประกอบของภาษาบทบาทได้ Sadanobu (2011, pp. 110-118) แบ่งประเภทของความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับบทบาทไว้ 3 ประเภท ได้แก่

- 1) บทบาทตีตรา เป็นการแสดงบทบาทโดยใช้การกระทำหรือคำกำหนด เช่น “(ภาษา) ผู้หญิง” “(ภาษา) คุณหนู” “(ภาษา) เกเทย” “(ภาษา) ซามูไร”
- 2) บทบาทจากคำพูด เป็นการแสดงบทบาทของผู้พูดโดยดูจากคำที่ใช้ในการสนทนา เช่น ผู้พูดเป็นพระจึงใช้สรรพนามแทนตัวว่า “อาตมา” หรือเป็นเจ้าหญิงจึงใช้สรรพนามแทนตัวว่า “หญิง” เป็นต้น เพื่อแสดงบทบาทลักษณะนี้จะต้องมีส่วนประกอบคือ “อากัปริยาพูด (発話動作) และ “ผู้ที่กระทำอากัปริยาพูด” (発話動作の行い手)
- 3) บทบาทจากสำนวน เป็นการแสดงบทบาทจากความหมายของรูปประโยคหรือสำนวนที่บ่งบอกถึงกริยาที่ผู้พูดนั้นกระทำ เช่น “ส่ายยิ้ม”
ใช้แสดงถึงบทบาทคนจิตใจชั่วร้ายได้

อย่างไรก็ตาม ลักษณะการเชื่อมโยงดังกล่าวนี้อาจเกิดร่วมกันในบทบาทของคน ๆ เดียวได้ อีกทั้งการแสดงออกถึงบทบาทเหล่านี้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ผู้พูดเท่านั้น แต่ยังอาจครอบคลุมรวมถึงบทบาทของผู้ที่ถูกกล่าวอ้างถึงด้วย เช่น บทบาทของผู้ที่จะกระทำกริยา “สั่งสอน” น่าจะเป็นครูหรือพ่อแม่ผู้ปกครอง ในทางกลับกัน บทบาทของผู้ที่ถูกอ้างถึงก็น่าจะเป็นนักเรียนนักศึกษาหรือลูกหลานในครอบครัว แต่ถ้าใช้กริยา “สั่งสอน” ร่วมกับสรรพนาม “กู” อาจมองบทบาทของผู้ที่จะ “สั่งสอน” เป็นนักร้อง ในขณะที่บทบาทของผู้ที่ถูกอ้างถึงก็อาจเป็นศัตรูหรือเหยื่อของนักร้องนั้นก็ว่าได้ อนึ่ง แม้ Sadanobu (2011) จะยกตัวอย่างแค่สำนวนที่แสดงบทบาทของผู้ที่ถูกอ้างถึงโดยกริยาของผู้กระทำเท่านั้น แต่ผู้วิจัยมองว่า บทบาทของผู้ที่ถูกอ้างถึงนั้นควรรวมถึงการเลือกใช้สรรพนามในการเรียกผู้ที่ถูกอ้างถึงหรือบุรุษที่ 3 ด้วย ดังที่พบในบทบาทของสรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” ซึ่งจากอภิปรายรายละเอียดต่อไป

3.2.3 ความแตกต่างระหว่างภาษาบทบาทกับวัจนลีลา

ในทางภาษาศาสตร์สังคมและภาษาศาสตร์ภาษาไทย ลักษณะงานวิจัยเช่นนี้อาจดูคล้ายการวิจัยด้านวัจนลีลาศาสตร์ (stylistics) แต่จุดเน้นของวัจนลีลาศาสตร์เป็นการวิเคราะห์ตัวภาษากับปัจจัยทางสังคมเพื่อระบุว่าวัจนลีลาใดมีลักษณะเช่นใด แตกต่างจากวัจนลีลาอื่นอย่างไร (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2533, หน้า 9) ถือเป็นการวิเคราะห์จุดประสงค์ในการใช้ภาษาในแต่ละสถานการณ์จากมุมมองคติรวมหมู่ (collectivism) เช่น งานวิจัยเรื่อง “ภาษาหาเสียง” ของ จันทิมา อังคพณิกิจ (2559) ที่สรุปว่าภาษาหาเสียงมีวัจนลีลาคล้ายคลึงกับภาษาโฆษณาเพราะมีจุดประสงค์เพื่อนำมาผู้รับสารเหมือนกัน ในขณะที่ภาษาบทบาทจะเป็นการวิเคราะห์ตัวภาษาเพื่อระบุบทบาทของผู้ใช้ภาษาจากมุมมองปัจเจกนิยม (individualism) เช่น งานวิจัยของ Itou (2015) ที่วิเคราะห์การใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 “ปม” แทนคำว่า “ผม” ของตัวละคร “ชินจัง” จากการดูเรื่อง “เกรียนชินจัง”

ภาพที่ 2 ตัวละคร “ชินจัง” ที่มีการใช้คำสรรพนามแทนตนเองว่า “ปม”

ที่มา : https://www.mebmarket.com/index.php?action=BookDetails&book_id=120367 เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2569

Itou (2015) วิเคราะห์ว่า การที่ผู้แปลเลือกให้ “ชินจัง” ใช้คำว่า “ปม” แทนคำว่า “ผม” นั้น ก็เพื่อแสดงบทบาทของตัวละครที่มีความเป็นเด็กซุกซน ชอบพูดผิดพูดถูก งานวิจัยของ Itou (2015) นับเป็นการบุกเบิกงานวิจัยภาษาบทบาทในภาษาไทย ผู้วิจัยมองว่า แนวคิดภาษาบทบาทเหมาะสมในการนำมาวิเคราะห์การใช้คำใดคำหนึ่งที่ผิดแผกจากมาตรฐานแต่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในสังคมมากกว่าแนวคิดวัจนลีลาศาสตร์ เช่นเดียวกับคำว่า “นาง” ที่เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 ไม่ตรงเพศ อย่างไรก็ตาม ภาษาบทบาทบางส่วนก็อาจเป็นส่วนหนึ่งของวัจนลีลาได้ด้วยเช่นกัน

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 การใช้คำว่า “นาง” เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 ในภาษาไทยปัจจุบัน

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลการใช้ภาษาที่สุ่มตัวอย่างรวบรวมจาก SNS มาวิเคราะห์เพื่อสรุปความหมายของสรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” ในปัจจุบันตามลักษณะของสิ่งที่ถูกอ้างแทนโดยการใช้ “นาง” ผลการสำรวจพบว่า เราสามารถตามแบ่งตามลักษณะของผู้ที่ถูกอ้างถึงได้ 4 กลุ่ม ดังนี้

4.1.1. “นาง” ที่ใช้แทนมนุษย์เพศหญิง

- 1) นันสิ นางไม่รู้หรอกว่าวันนี้วันเด็ก 555+ เพราะทุกวันที่เล่นได้
(นาง=ลูกสาวผู้พูด)
- 2) ก็จริงของนาง ทุกวันคือวันเด็ก
(นาง=ลูกสาวผู้ฟัง)
- 3) พอรู้ว่าเราจะกลับบ้าน แม่รีบซักผ้าปูที่นอนให้ รักนางมาก ๆ
(นาง=แม่ผู้พูด)
- 4) ถ้าเกิดว่าเป็นคนญี่ปุ่นด้วยกัน นางจะกล้ำพุดแบบนี้ไหมอะ
(นาง=พนักงานขายของ)
- 5) เรื่องนี้โบทลกจริง ชอบ ๆ นางน่ารัก
(นาง=ดาราชื่อโบ)
- 6) เขาเครียดกันจะตายแต่นางปัญญาว่อนมาก
(นาง=นักการเมืองหญิง)
- 7) เมื่อก่อนนางมีแฟนนะ แฟนนางหล่อมาก ๆๆ เลย์ฟอล
(นาง=อินฟลูเอนเซอร์)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งของการใช้คำว่า “นาง” แทนมนุษย์ที่เป็นเพศหญิง แม้ว่าโดยทั่วไป “นาง” มักจะใช้แทนเพศหญิงที่เจริญวัยแล้ว แต่ก็พบว่ามีการใช้เพื่อแทนเด็กเล็กด้วย เช่น ลูกสาวของตัวเองและลูกสาวของเพื่อน ดังตัวอย่างที่ 1) และ 2) รวมทั้งสามารถใช้กับญาติผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีสถานะสูงกว่าผู้พูดได้อีกด้วย ดังตัวอย่างที่ 3) ที่ใช้แทนแม่ผู้พูดได้

นอกจากนี้ยังพบว่าสามารถใช้ “นาง” แทนผู้ที่ไม่ได้สนิทใครแต่ก็รู้จักกันดี ดังตัวอย่างที่ 4) ข้างต้น และใช้กับผู้พูดไม่เคยมีปฏิสัมพันธ์ด้วยเป็นการส่วนตัวแต่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกว้างขวางและผู้พูดคุ้นเคยรู้จักดี เช่น ดารา นักการเมือง อินฟลูเอนเซอร์ เป็นต้น ดังตัวอย่างที่ 5) 6) 7) ในด้านอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูด พบว่า “นาง” สามารถสื่อทั้งความรู้สึกแง่ลบที่ไม่รุนแรง เช่น บ่น แซะ รู้สึกหมั่นไส้ เช่น ในตัวอย่างข้อ 4) และ 6) แต่ก็ไม่

รุนแรงถึงขั้นเหยียดหยาม ในขณะที่เดียวกันก็สื่อความหมายในแง่บวกบนความรู้สึกเมตตาเอ็นดู เช่นในตัวอย่างข้อที่ 1) 2) 3) และ 5) ได้

4.1.2. “นาง” ที่ใช้แทนมนุษย์เพศชาย

- 8) แต่อาการของนางตอนนี้คือหน้าเป็นผื่นแดงทั้งหน้า
(นาง=ลูกชายผู้พูด)
- 9) นางชอบหนังสือเรียนที่ปกติดีเก็บไว้ในล็อกเกอร์จนกลับมากองเต็มบ้าน
(นาง=ลูกชายผู้พูด)
- 10) ตอนไปเจอนางที่มหาลัยก็ตกใจมาก เพราะพูดไทยเหมือนคนไทยเลย
(นาง=สามีชาวญี่ปุ่น)
- 11) แต่ที่มีชื่อขึ้นมาก็เพราะฉายาโคโกโรไนทราด้วยนะ เมื่อก่อนนางไม่ดังขนาดนี้
(นาง=ตัวละครชาย)
- 12) นางพยายามผันตัวเป็นนักร้องมานานแล้ว แต่ไม่มีใครจ้าง เลยต้องผันตัวมาเป็นพ่อค้าลำไย
(นาง=นักการเมืองชาย)
- 13) ปีนี้นางใช้แฟนคลับในทางที่ชอบมาก บอกฟค.ขอละก็เดินไปถ่ายรูปกับเค้า
(นาง = ดาราชาย)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งของการใช้คำว่า “นาง” แทนมนุษย์ที่เป็นเพศชาย ผู้วิจัยพบการใช้แทนตัวละครที่เป็นมนุษย์เพศชายด้วยจึงจัดให้อยู่ร่วมกันในกลุ่มนี้ พบว่าการใช้แทนเด็กเล็กคือลูกชายของตัวเองดังตัวอย่างที่ 8) และ 9) และใช้เรียกแทนสามีตนเอง เช่นตัวอย่างที่ 10) รวมทั้งพบการใช้แทนผู้ที่ผู้พูดไม่เคยมีปฏิสัมพันธ์ด้วยเป็นการส่วนตัวแต่มีชื่อเสียงและผู้พูดรู้จักดี เช่น ดารา นักการเมือง ตัวละครในการ์ตูน เป็นต้น ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การใช้คำว่า “นาง” เพื่อแทนเพศชายนั้น ไม่ได้สื่อความรู้สึกของผู้พูดในแง่ลบเชิงเหยียดหยาม แม้จะปะปนการล้อเลียนเช่นในตัวอย่าง 11) และ 12) และ 13) แต่พูดในฐานะผู้สนับสนุนที่รู้สึกดีกับตัวละครชาย นักการเมือง หรือดาราคนนั้น ๆ หรือปะปนความรู้สึกแหม่มั่นไส้แต่ก็รู้สึกห่วงใยและใส่ใจ เช่นในกรณีใช้กับลูกชายหรือสามี ดังตัวอย่างข้อ 8) และ 9) และ 10) อนึ่ง ผู้วิจัยไม่พบการใช้ “นาง” กับผู้พูดเพศชายที่เป็นญาติผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีสถานะสูงกว่าผู้พูดในการสุมเก็บข้อมูลครั้งนี้

4.1.3. “นาง” ที่ใช้แทนสัตว์ (ไม่ปรากฏเพศแน่ชัด)

- 14) นี่ตื่นมาแล้ว นางยังไม่ตุงก็ตีใจมาก
(นาง = แมว)
- 15) แม่แมวแท้งลูก เราจะหาลูกแมวมามาให้นางแทน นางจะรู้มั๊ย
(นาง = แมว)
- 16) น้องหมารักสะอาด ไม่ล้างห้องน้ำนางไม่เข้า สุด ๆ
(นาง = หมา)
- 17) นางเป็นน้องหมาพันธุ์เล็ก ใครได้เจอตัวจริงจะต้องหลงรักนาง
(นาง = หมา)
- 18) กำลังเดินกลับ รอหน่อย พอดีนางตกน้ำ
(นาง = หมา)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งของการใช้คำว่า “นาง” แทนสัตว์เลี้ยงที่ผู้พูดเลี้ยงดูหรือให้การดูแลอยู่ และมีทั้งกรณีใช้เรียกแทนสัตว์เลี้ยงเพศหญิงและชาย เราอาจตั้งข้อสันนิษฐานได้ว่าเงื่อนไขการใช้ “นาง” ในกรณีนี้ไม่เกี่ยวข้องกับบรรดลักษณะทางเพศของสัตว์ที่ถูกอ้างถึง แต่ขึ้นอยู่กับความรักความเมตตา ตลอดจนความรู้สึกคุ้นเคยใกล้ชิดที่ผู้พูดมีต่อสัตว์นั้น ๆ แม้อาจมีอารมณ์ด้านลบที่ไม่รุนแรงอย่างรู้สึกเป็นภาระปะปนอยู่ด้วยเช่นในตัวอย่างที่ 16) หรือ 18) แต่ก็เป็นการเล่าในเชิงเอ็นดูเหมือนกับการใช้ “นาง” เพื่อเรียกลูกสาวลูกชายหรือสามีภรรยา ดังในตัวอย่างที่ได้อธิบายไว้เบื้องต้น

4.1.4. “นาง” ที่ใช้แทนสิ่งอื่น ๆ (ไม่ปรากฏเพศแน่ชัด)

- 19) นี่เลยวินนางว่า เนี่ยห้องก็มีแค่นี้ เงินก็ไม่มี เรียนก็ไม่จบ
มาช่วยทำมาหากินหน่อย
(นาง = ฝัในห้อง)
- 20) ไม่แน่ใจมีทุกสาขาไหม แต่พนักงานบอกว่ามีตามกม. และปริมณฑลคะ
น้ำหนักนี้ไฉ่จริง ๆ ชื่อเต็ม ๆ นางคือ Signature Chocolate Eclair
ถามพนักงานโลด
(นาง = ขนม)
- 21) นางสูงประมาณเกือบ ๆ 2 เมตร เป็นไม้กักตันที่ถ่ายทอดความรู้สึกที่ดีให้กับเราได้
(นาง = ต้นไม้)

- 22) ชั้นล่างเยอะจริง ๆ แต่ชั้น 5 ที่นางเพิ่งเปิดหลัง renovate
นี่คนน้อยจนน่าตกใจ
(นาง=ห้างสรรพสินค้า)
- 23) ติดหุ่นดอยนางอยู่ไม่เป็นไร
(นาง=บริษัทที่ทำงานอยู่)
- 24) เด็ก ๆ โรงเรียน (ชื่อ) พวกนางน่ารักมากกกกกกก
(พวกนาง = เรียกรวมนักเรียนชายหญิง)
- 25) ชอบคุณทุกนางค่า
(ทุกนาง=เพื่อนทุกคนในกลุ่มแชท)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งของการใช้คำว่า “นาง” แทนสิ่งที่ไม่สามารถระบุเพศในตัวอย่างข้อ 19) ได้กล่าวถึงผี แม้ผู้พูดจะไม่เคยเห็นผิตนนั้นมาก่อน แต่รู้สึกได้ถึงอารมณ์ร่วมกันในห้องพักของตนเองจนเกิดความรู้สึกใกล้ชิด รู้จักกันดี ส่วนตัวอย่างข้อ 20) เป็นการเรียกแทนขนมที่ผู้พูดโปรดปราน แต่ด้วยความที่หาซื้อยากจึงแฝงอารมณ์หมั่นไส้แกมล้อเลียนในตัวอย่างข้อ 21) ก็เช่นกัน ผู้พูดใช้ “นาง” เพื่อเรียกแทนต้นไม้ที่เลี้ยงไว้อย่างใส่ใจ โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงเพศของต้นไม้ นั้น ๆ เป็นพิเศษแต่อย่างใด กระทั่งสถานที่ที่ผู้พูดรู้จักดี เช่น ห้างสรรพสินค้าในตัวอย่างที่ 22) หรือบริษัทที่ผู้พูดทำงานอยู่ในตัวอย่างที่ 23) ก็สามารถใช้ “นาง” แทนได้ นอกจากนี้ “นาง” ยังใช้ร่วมกับคำบอกรูปพหูพจน์ เช่น “พวก” หรือ “ทุก” ได้ ในตัวอย่างที่ 24) หรือตัวอย่างที่ 25) ที่แม้จะเป็นการใช้เรียกแทนมนุษย์ แต่ก็เป็นการสถานการณ์ที่ผู้พูดไม่ได้ต้องการระบุรายบุคคล แต่ต้องการเรียกรวม ๆ เพื่อสื่อความหมายว่า “ทุกคน” ผู้วิจัยจึงจัดให้การใช้ “นาง” ในรูปพหูพจน์ อยู่ในกลุ่มไม่สามารถระบุเพศนี้ได้เช่นกัน

4.2 บทบาทการใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” ไม่ตรงเพศ

Wittayapanyanon (2020) ได้กล่าวถึงการใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” ที่ไม่คำนึงถึงเพศของผู้ที่ถูกอ้างถึงไว้ว่า สามารถพบในสถานการณ์ไม่เป็นทางการที่ผู้พูดเพศหญิงต้องการใช้แทนบุรุษที่ 3 ที่อยู่ในวัยเดียวกันเท่านั้น ทว่า จากการเก็บข้อมูลตัวอย่างประโยคของผู้วิจัยในครั้งนี้ ยังพบการใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” โดยผู้พูดเพศชายอีกด้วย

- 26) คือแฟนผมบอกเมื่อ 3 เดือนก่อนว่าอยากเปิดความสัมพันธ์
แล้วผมก็ขอแต่งงานกับนางไปแล้วด้วยนะ
(นาง=แฟนที่เป็นผู้หญิง)

27) อยากได้นางเป็นแฟน

(นาง = ผู้หญิงที่แอบชอบ)

จะเห็นได้ว่า ไม่เพียงแต่ผู้พูดเพศชายหญิงหรือผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเท่านั้น ผู้พูดเพศชายก็สามารถใช้ “นาง” ที่เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 ได้ จากข้อสังเกตนี้ทำให้สรุปได้ว่า นอกจากเพศของผู้ถูกแทนแล้ว เพศของผู้พูดก็ไม่ใช่ว่าจะเกี่ยวข้องในการเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” เช่นกัน จากแนวคิดภาษาบทบาท เราสามารถมองได้ว่า การที่ผู้พูดไม่จำกัดเพศมีการเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” นั้น ก็เพราะต้องการแสดงบทบาทบางอย่างของตนเองในสถานการณ์นั้น ๆ นั่นเอง บทบาทของสรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” จึงนับเป็นบทบาทที่มาจากการใช้คำ หรือ บทบาทคำพูด ตามการแบ่งประเภทบทบาทของ Sadanobu (2011) ที่ได้อ้างไว้ในส่วนของทบทวนวรรณกรรม

เพื่อศึกษาค้นหาบทบาทสรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” ผู้วิจัยได้รวบรวมความคิดเห็นที่ผู้ใช้ภาษาทั่วไปรู้สึกต่อการใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” ในกระดานสนทนาบนเว็บไซต์ Pantip ในช่วงปีพ.ศ. 2556 - 2566 รวมจำนวน 5 กระดานที่ถามความเห็นเกี่ยวกับการใช้ “นาง” แทนเพศชาย ซึ่งผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างโพสต์แสดงความคิดเห็นที่น่าสนใจมาวิเคราะห์ในที่นี้

4.2.1 การใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” กับเพศของคู่สนทนา

28) ผมก้อ รู้สึกแปลกๆคับ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิง กะ เพื่อนสาว คุณก้นอะคับ ถึงใช้คำแทนแบบนี้

(Kyo3, 2556)

29) ผมก้อใช้ แต่ผมจะใช้เฉพาะกับผู้หญิง เกย์ กะเทย ความหมายมันเป็นการแทนตัวแทนเฉยๆ เป็นสรรพนาม ไม่ได้เป็นการเหยียดเพศ หรือเรียกคนที่มึลักษณะคล้ายผู้หญิงแต่อย่างใด มันก็เหมือนคำเรียกแทนตัวอย่างนึ่ง

(Kyo3, 2556)

30) เราใช้เวลาเมาท์กับเพื่อน ผญ. ค่ะ ใช้ he ก็แปลกๆ เรียกชื่อเค้าเลย เดี๋ยวรู้ว่านินทา เราว่ามันน่ารักดีนะ ดูดีจจริตเธอ

(ดอกแก้วเมษา, 2557)

- 31) บอกตรง ๆ เลยว่ารำคาญค่ะ ไม่ชอบเลย มันไม่ใช่คำแสดงนะ
แต่มันคือวิธีการพูดของคนกลุ่มประเภทหนึ่ง ซึ่งก็รู้แหละว่ามันเป็นอารมณ์
แบบเม้ามอย ๆ เพื่อนสาว เพื่อนไทย แต่เรารู้สึกว่ามันผิดที่ผิดทางผิดอะไร
ไปหมด เราอาจจะอ่อนไหวไปหน่อย แต่เราฟังแล้วเราหงุดหงิดอะค่ะ
(เชียวลี่ปวยต้อ, 2566)

จากความคิดเห็นในข้อ 28) ถึง 31) อาจสรุปได้ว่า ไม่ว่าผู้พูดจะเป็นเพศใดก็ตาม การใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” จะปรากฏในกรณีที่คู่สนทนาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้หญิงหรือ LGBTQ เท่านั้น แต่จะไม่ใช้เมื่อคู่สนทนาทั้งสองฝ่ายเป็นเพศชาย กล่าวได้ว่า คำว่า “นาง” จะแสดงบทบาทของการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสนทนาที่มีผู้หญิงหรือ LGBTQ อยู่ด้วย ในที่นี้ ผู้วิจัยจะขอเรียกบทบาทการเป็นเพื่อนกับผู้หญิงหรือ LGBTQ โดยรวมว่า บทบาทการเป็น “เพื่อนสาว”

4.2.2 การใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” กับลักษณะบทบาท “เพื่อนสาว”

- 30') เราใช้เวลาเมาท์กับเพื่อน ผญ. ค่ะ ใช้ he ก็แปลกๆ เรียกชื่อเค้าเลย
เดี๋ยรรู้ว่านิทาน เรามันน่ารักดิเนะ ดูดัดจริตเธอ
(ดอกแก้วเมษา, 2557)
- 31') บอกตรง ๆ เลยว่ารำคาญค่ะ ไม่ชอบเลย มันไม่ใช่คำแสดงนะ
แต่มันคือวิธีการพูดของคนกลุ่มประเภทหนึ่ง ซึ่งก็รู้แหละว่ามันเป็นอารมณ์
แบบเม้ามอย ๆ เพื่อนสาว เพื่อนไทย แต่เรารู้สึกว่ามันผิดที่ผิดทางผิดอะไร
ไปหมด เราอาจจะอ่อนไหวไปหน่อย แต่เราฟังแล้วเราหงุดหงิดอะค่ะ
(เชียวลี่ปวยต้อ, 2566)
- 32) รำคาญมากค่ะ รู้สึกถึงความดัดจริตเวลาได้ยินคนพูดแบบนี้
(สมาชิกหมายเลข 2055697, 2560)
- 33) คหสด.คิดว่าเรียกพ่อว่านางไม่เหมาะสมะ ส่วนอันอื่นก็เฉยๆ
(ดอกแก้วเมษา, 2557)
- 34) เราไม่เคยใช้คำนี้เลย แต่พอเข้าใจว่าออกแนวหมั่นไส้จิกๆ ซ้ำๆ อารมณ์
ประมาณนี้มากกว่าคือใช้แล้วเหมือนกำแพงเพศหญิงชายมันลดลงมั้ง
แต่คงไม่เรียกผู้ชายว่าเพราะคำมันออกแนวเล่นหัวไปหน่อย
(ดอกแก้วเมษา, 2557)

- 35) ของผมไม่มีปัญหากับคำว่านางแต่อย่างใด เพราะผู้หญิงใช้ด้วยมั้ง
เลยไม่อยากมีปัญหา 55 แม้แต่จะเรียกพ่อตัวเอง มันก็ดูสนิทสนม น่ารักดี
(ดอกแก้วเมษา, 2557)
- 36) น่ารักใสใส แม่ผมยังเรียกพ่อว่า นาง เลย
(สมาชิกหมายเลข 2807840, 2559)
- 37) เราเรียกทั้งหญิงทั้งชายค่ะ เราเอาไว้พูดแทนเมื่อกล่าวถึงในลักษณะของ
สรรพนามบุรุษที่3 อีกอย่างพอใช้คำว่านางแล้วเวลาหม่อมยมนเพิ่มเลเวล
ความสนิทสนมยิ่งไงก็ไม้อะคะ
(สมาชิกหมายเลข 2055697, 2560)

ความเห็นที่พบในกระทู้สนทนาเหล่านี้ ไม่ว่าจะมีความรู้สึกเห็นด้วยหรือต่อต้านกับ การใช้คำว่า “นาง” แต่เราสามารถสรุปลักษณะบทบาท “เพื่อนสาว” ได้หลายประการ ประการแรกคือ บทบาท “เพื่อนสาว” เป็นบทบาทที่เกิดจากการแบ่งแยกกลุ่ม แบ่งเขาแบ่งเรา จึงมีความเป็นกลุ่มก้อน และมีความนอกรอบโดยการก้าวข้ามกำแพงทางเพศ ทำให้ผู้ฟังที่ เข้าถึงบทบาท “เพื่อนสาว” ได้ก็จะรู้สึกถึงความใกล้ชิดเอ็นดู น่ารัก สนุกสนม อีสระ สนุกสนานผ่านการกระทำ “หม่อมยมน” เช่นในความคิดเห็นข้อที่ 30’) 35) 36) และ 37) ทว่า หากผู้ฟังไม่สามารถเข้าถึงบทบาท “เพื่อนสาว” ก็อาจมองว่าการใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” ไม่ตรงเพศนั้น “น่ารำคาญ” หรือ “ดัดจริต” เช่นในความคิดเห็นข้อที่ 31’) และ 32) ได้ เราอาจสรุปได้ว่า หากผู้พูดไม่ว่าเพศใดก็ตามเข้าใจและต้องการสวมบทบาท “เพื่อนสาว” ก็จะเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” เพื่อแสดงบทบาท “เพื่อนสาว” และเข้าร่วมบท สนทนาในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มนั่นเอง

ในขณะเดียวกัน ก็พบว่าการใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” ก็มีข้อจำกัดเช่นกัน หากผู้ที่ถูกแทนโดยสรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” เป็นผู้ที่ผู้พูดให้ความเคารพ ยกย่อง ยำเกรง หรือมีสถานะสูงส่งในจิตใจมากกว่าความรู้สึกสนิทสนมใกล้ชิด ซึ่งความรู้สึกนี้อาจแตกต่าง ตามแต่บุคคล ยกตัวอย่างเช่น ในความเห็นข้อ 33) หรือ 34) มองว่า “พ่อ” และ “ผู้อาวุโส” เป็นผู้ควรแก่การยกย่องยำเกรง จึงไม่ใช่ “นาง” แทนตัว “พ่อ” หรือ “ผู้อาวุโส” ในทางกลับกัน หากผู้พูดรู้สึกใกล้ชิดหรือเท่าเทียม เช่นในความเห็นข้อ 35) และ 36) ที่กล่าวว่า ผู้พูดที่เป็น ลูกหรือแม่ ก็สามารถใช้ “นาง” แทนผู้เป็น “พ่อ” ได้

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 ความเปลี่ยนแปลงทางอรรถลักษณะของคำว่า “นาง”

เมื่อนำความหมายของ “นาง” จากพจนานุกรมภาษาไทยที่ได้สรุปไว้ในส่วนของ ทบทวนวรรณกรรมมาเทียบกับข้อมูลที่สุ่มตัวอย่างจาก SNS เราจึงสามารถเห็นความ เปลี่ยนแปลงทางอรรถลักษณะความหมายของสรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” และพบว่า สรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” นั้น จากเดิมที่เป็นสรพนามบุรุษที่ 3 ใช้แทนมนุษย์หรือสัตว์เพศหญิง เท่านั้น ([+เพศหญิง]) กลายมาเป็นสรพนามบุรุษที่ 3 ที่สามารถใช้แทนมนุษย์และสัตว์ทุก เพศ รวมทั้งสิ่งของได้ ภายใต้เงื่อนไขว่าผู้พูดต้องมีความรู้สึกว่าคุณค่ากับผู้ที่ถูกแทน เราอาจ สรุปความหมายของสรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” ในปัจจุบันได้ดังนี้

ความหมายและอรรถลักษณะเดิม:

สรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” ออกเสียงสระยาว เป็นคำแทนเพศหญิงที่แสดง ความเป็นกลาง

[+เพศหญิง], [+ความเป็นกลาง]

ความหมายและอรรถลักษณะใหม่:

สรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” ออกเสียงสระยาว เป็นคำแทนบุคคลหรือสิ่งที่ ผู้พูดรู้สึกคุ้นเคยใกล้ชิด โดยไม่ขึ้นกับเงื่อนไขคุณลักษณะทางเพศ สามารถ ใช้กับความรู้สึกทั้งด้านบวกและลบที่ไม่รุนแรง เช่น บ่น แซะ หมั่นไส้

[+คุ้นเคย], [-ความเป็นกลาง], [-ดูถูกเหยียดหยาม]

กล่าวได้ว่าสรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” ในปัจจุบัน ได้สูญเสียอรรถลักษณะบ่งชี้ เพศหญิงของสิ่งของหรือบุคคลที่ถูกอ้างถึง แต่เกิดอรรถลักษณะใหม่แสดงความรู้สึกทางจิตใจที่ ผู้พูดมีต่อสิ่งของหรือบุคคลนั้น ๆ เป็นสำคัญ ([+คุ้นเคย]) กล่าวคือ ใช้เพื่อแสดงความรู้สึก คุ้นเคย รู้จักดี หรือผูกพันที่ผู้พูดมีต่อสิ่งที่ถูกอ้างถึงมากกว่าจะคำนึงถึงเพศ สามารถแสดงได้ ทั้งความรู้สึกด้านบวก เช่น เอ็นดู เมตตา ผูกพัน การดูแลเอาใจใส่ และความรู้สึกด้านลบไม่ รุนแรงที่อยู่บนพื้นฐานความคุ้นเคยใกล้ชิด เช่น แฝงความไม่พอใจหรือบ่น แต่ไม่ใช้การดูถูก เหยียดหยาม ([+คุ้นเคย], [-ความเป็นกลาง], [-ดูถูกเหยียดหยาม])

5.2 การสวมบทบาท “เพื่อนสาว” โดยการเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง”

Yamaguchi (2011, p.37) เรียกการเลือกใช้คำเพื่อสวมบทบาทใดบทบาทหนึ่งผ่านคำพูดและการกระทำเช่นนี้ว่า การสวมบทบาทผู้อื่น ซึ่งถือเป็นวัจนกรรม (speech act) เพื่อแสดงอารมณ์ร่วมที่มีต่อคู่สนทนาหรือผู้ฟังชนิดหนึ่ง โดยผู้พูดจะสวมบทบาทเพื่อหลีกเลี่ยงออกจากโลกแห่งความเป็นจริงชั่วคราวและเข้าเป็นส่วนหนึ่งในโลกของคู่สนทนา อาจมองได้ว่า การเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” แทนที่จะใช้สรรพนามอื่น ก็เพื่อเป็นการสวมบทบาท “เพื่อนสาว” นั่นเอง

เพื่อให้สามารถมองเห็นภาพได้ชัดเจนขึ้น ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างกรณีที่ดาราศิธีกรเลือกใช้คำว่า “นาง” ในรายการประเภททอล์คโชว์ เช่น รายการ “แฉ” หรือ รายการ “3 แซ่บ” เพื่อเล่าเรื่องของเพื่อนดารารหรือคนดังด้วยกันอย่างคนวงในที่คุ้นเคยกันให้ผู้ชมทางบ้านรับฟัง

ภาพที่ 3 พิธีกรรายการ “3 แซ่บ” ที่มักใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง”
ที่มา : <https://ch3plus.com/program/967> เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2569

สรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” จะปรากฏขึ้นเมื่อต้องการแสดงความสัมพันธ์อันใกล้ชิด รู้จักดี หรือสนิทสนม ระหว่างผู้พูด (ดาราศิธีกร) กับผู้ที่ถูกอ้างอิงถึง (หัวข้อสนทนาในวันนั้น) ในขณะที่หน้าที่ในเชิงภาษาบทบาทของสรรพนามบุรุษที่ 3 “นาง” ระหว่างผู้พูด (ดาราศิธีกร) กับคู่สนทนาและผู้ฟัง (ผู้ชมทางบ้าน) ก็คือการแสดงความสัมพันธ์ “เพื่อนสาว” ที่มีเรื่องราว “เฝ้ามอง” เล่าสู่กันฟังอย่างสนุกสนานนั่นเอง

เดิมทีงานวิจัยภาษาบทบาทในภาษาญี่ปุ่นจะคำนึงถึงการเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 เป็นหลัก และไม่พบงานวิจัยที่การกล่าวอ้างถึงสรรพนามบุรุษที่ 3 แต่ดังที่ ร้อยแก้ว สิริอาชา (2564) ได้กล่าวไว้ว่า ในภาษาไทยก็มีการใช้ภาษาบทบาทในรูปแบบเฉพาะของภาษาไทย บทบาทที่ปรากฏจากการเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 เช่นคำว่า “นาง” ในครั้งนี้ จึงเป็นการเสนอความเป็นไปได้ใหม่ ๆ ของการศึกษาภาษาบทบาทอีกด้วย

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

งานวิจัยเกี่ยวกับภาษาศาสตร์สังคมที่ผ่านมา มักเป็นการวิเคราะห์จากมุมมองคติรวมหมู่ที่ใช้ตัวแปรทางสังคมของผู้พูดเป็นหลัก แต่การนำแนวคิดภาษาบทบาทซึ่งเป็นมุมมองที่มองผู้พูดอย่างปัจเจกนิยมมาวิเคราะห์ ช่วยให้เพิ่มความเป็นไปได้ในการวิจัยความหมายและหน้าที่ของคำต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น

ภาพที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างอรรถศาสตร์ ภาษาบทบาท และภาษาศาสตร์สังคม

ที่มา: ผู้วิจัย

ดังที่ Sadanobu (2007) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะนิสัยคาแรคเตอร์ของผู้พูดที่สะท้อนออกมาทางคำพูด (speech characters) หรือที่งานวิจัยนี้เรียกว่า “บทบาท” ของผู้พูดนั้น เกิดจากรูปแบบการใช้ภาษารูปแบบใดรูปแบบหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งปรากฏได้จากการเลือกใช้คำต่าง ๆ เช่น สรรพนาม กริยา หรือบุพบทคำช่วย เป็นต้น กล่าวได้ว่าคำ ๆ หนึ่งนอกจากมีความหมายและหน้าที่ทางอรรถศาสตร์ทั่วไปแล้ว ยังสามารถถูกใช้เป็น

องค์ประกอบของภาษาบทบาทได้อีกด้วย และบทบาทนั้นก็เกี่ยวข้องกับการปัจจัยทางสังคม ดังนั้น ภาษาบทบาทจึงไม่ได้เป็นแนวคิดที่แยกเป็นเอกเทศจากอรรถศาสตร์หรือภาษาศาสตร์สังคม แต่เป็นแนวคิดที่มีความเกี่ยวเนื่องกัน ปัจจุบัน งานวิจัยภาษาไทยจากมุมมองด้านภาษา บทบาทยังมีไม่มาก งานวิจัยนี้จึงถือเป็นกรณีตัวอย่างการวิเคราะห์คำในภาษาไทยจากแนวคิด ภาษาบทบาทอีกงานหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

- จันทิมา อังคพณชกิจ. (2559). ภาษาหาเสียง : วัจนลีลาภาษาการเมืองในโปสเตอร์หาเสียงของไทย. *วารสารไทยคดีศึกษา*, 23(1), 301 – 338.
- เซียวลี่ปวยต้อ. (2566, 28 กรกฎาคม). *คุณคิดเห็นอย่างไรกับคำที่ผู้หญิงเรียกแทนผู้ชายว่า "นาง"* [กระทู้สนทนา]. Pantip. <https://pantip.com/topic/42139481>
- ดอกแก้วเมษา. (2557, 24 พฤษภาคม). *ทำไมบางคนแทนสรพนามผู้ชายที่กล่าวถึงว่า "นาง"* [กระทู้สนทนา]. Pantip. <https://pantip.com/topic/32097233>
- เมฆม สอดส่องกฤษ. (2550). นางคำยืมจากภาษาเขมรหรือคำศัพท์ร่วมเชื้อสายไทยจีน, *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 3(1), 139 – 178.
- ร้อยแก้ว สิริอาชา. (2564). แนวคิดเรื่องภาษาบทบาท (ยะชวรีโกะ) และความเป็นไปได้ในการศึกษาในภาษาไทย. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการและวัฒนธรรม 4 สถาบันการศึกษา ประจำปี 2564 หัวข้อ "ภาษาและวัฒนธรรมไทยในวิถีโลกใหม่"* (น. 103-122). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2554. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิยะดา ศิริชนะทรัพย์. (2562). *ความสัมพันธ์ของเสียงพยัญชนะและสระกับลีลาพิโรธวาทังและลีลาบังคพิสัยในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สมาชิกหมายเลข 2055697. (2560, 14 พฤษภาคม). *ทำไมต้องเรียกผู้ชายว่า "นาง"* [กระทู้สนทนา]. Pantip. <https://pantip.com/topic/36453887>
- สมาชิกหมายเลข 2807840. (2559, 28 กุมภาพันธ์). *ทำไมผู้ชายมีสรพนามเป็น นาง ครับ* [กระทู้สนทนา]. Pantip. <https://pantip.com/topic/34848850>

- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2533). *ภาษาศาสตร์สังคม*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Itou, Y. (2015). A New Thai Personal Pronoun pom as "Role Language": The Pilot Study of "Role Language" on Thai. *The journal of Thai studies*, 15, 21-35. [In Japanese]
- Jung, H. (2008). The comparison of dialect consciousness between Japanese and Korean: From the standpoint of role language. *Japanese Linguistics*, 23, 37-58. [In Japanese]
- Kinsui, S. (2003). *Virtual Japanese: Enigmas of Role Language*. Iwanami Shoten. [In Japanese]
- Kinsui, S. (2023). Gender and Power in Role Language. *The Japanese Journal of Language in Society*, 26 (1), 37-48. [In Japanese]
- Kyo3. (2556, 2 พฤศจิกายน). สมัยนี้ มีคนใช้คำว่า "นาง" มาใช้ในการเรียกผู้ชายแล้วนะครับ [กระทู้สนทนา]. Pantip. <https://pantip.com/topic/31186557>
- Lakoff, R. (1973). Language and woman's place. *Language in Society*, 2, 45-80.
- Nishida, T. (2010). "The attributive expression"-A comparative study of Japanese tsundere expressions and role language. *Konan Women's University research*, 46, 1-11. [In Japanese]
- Sadanobu, T. (2007). Kyara Joshi ga Arawareru Kankyō. In S. Kinsui (Eds.), *Yakuwarigo no Chihei*. (2nd ed., 27-48). Kuroshio Publisher. [In Japanese]
- Sadanobu, T. (2011). *Nihon Shakai Nozoki Kyarakuri: Kaitsuki Karadatsuki Kotobatsuki*. Sanseido. [In Japanese]
- Wittayapanyanon, S. (2020). A fact-finding survey of third-person term usage in Thai and related issues in Thai education programs. *Tokyo University of Foreign Studies Area and Culture Studies*, 100, 269-285. [In Japanese]
- Yamaguchi, H. (2011). Ecology of role language, or how to be somebody else in non-narrative contexts. In S. Kinsui (Eds.), *Yakuwarigo no Tenkai*. (2nd ed., 27-47). Kuroshio Publisher. [In Japanese]